

Sygn. akt I ACa 328/18

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 28 września 2018 r.

Sąd Apelacyjny w Białymstoku I Wydział Cywilny

w składzie:

Przewodniczący	:	SSA Bogusław Suter
Sędziowie	:	SA Elżbieta Borowska SA Dariusz Małkiński (spr.)
Protokolant	:	Małgorzata Sakowicz - Pasko

po rozpoznaniu w dniu 28 września 2018 r. w Białymstoku

na rozprawie

sprawy z powództwa **L. S. i B. S.**

przeciwko **(...) Bank (...) S.A. w W.**

o ustalenie

na skutek apelacji powódki

od wyroku Sądu Okręgowego w Białymstoku

z dnia 23 lutego 2018 r. sygn. akt I C 1031/17

I. oddala apelację;

II. zasądza od powódki na rzecz pozwanego kwotę 8.100 (osiem tysięcy sto) zł tytułem zwrotu kosztów procesu w instancji odwoławczej.

(...)

UZASADNIENIE

Powodowie: L. S. i B. S. , na wypadek nieuwzględnienia pierwotnego ich żądania zgłoszonego w sprawie o sygn. akt: I C 125/16, domagali się ustalenia, że pozwanemu Bankowi (...) S.A. we W. nie przysługuje wobec nich roszczenie z tytułu trzech umów kredytu, zawartych z poprzednikiem prawnym pozwanego (...) Bankiem S.A., o numerach: (...) (z dnia 08.01.2001 roku), (...) (z dnia 31.03.2003 roku) i (...) (z dnia 31.03.2003 roku).

W odpowiedzi na powyższe żądanie pozwany wniósł o oddalenie powództwa oraz zasądzenie od powodów na jego rzecz kosztów procesu według norm przepisanych, w tym kosztów zastępstwa procesowego.

Sąd Okręgowy w Białymstoku w wyroku z dnia 23 lutego 2018 roku, zapadłym w sprawie o sygn. akt: I C 1031/17, oddalił powództwo (pkt I) i zasądził solidarnie od powodów na rzecz pozwanego kwotę 14.400 zł tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego (pkt II).

Orzeczeniu powyższemu towarzyszyły następujące ustalenia faktyczne i rozważania natury prawnej:

Powódka B. S. jako właścicielka (...) w M. zawarła z (...) Bankiem S.A. w W. trzy umowy kredytu, tj. umowę kredytu obrotowego o nr (...) z dnia 08.01.2001 roku, umowę kredytu obrotowego nr (...) z dnia 31.03.2003 roku oraz umowę kredytu w rachunku kredytowym nr (...) z dnia 31.03.2003 roku.

Wobec zaniechania spłaty zadłużenia (...) Bank S.A. w W. wypowiedział powódce wyżej wskazane umowy, a następnie wystawił przeciwko niej bankowy tytuł egzekucyjny nr (...) z dnia 27 czerwca 2003 roku, któremu Sąd Rejonowy w Białymstoku nadał klauzulę wykonalności w dniu 3 lipca 2004 roku, w sprawie o sygn. akt: II Co 2082/03, a następnie także przeciwko jej małżonkowi L. S., co nastąpiło w dniu 12 września 2003 roku, w sprawie o sygn. akt: II Co 2177/03. Postanowieniem z dnia 27 sierpnia 2009 roku, wydanym w sprawie o sygn. akt: II Co 2598/09 Sąd Rejonowy w Białymstoku wydał ponadto wierzycielowi: (...) Bankowi S.A. w W. dalsze tytuły wykonawcze przeciwko powodowi, oznaczone numerami od 2 do 5, w celu wszczęcia i prowadzenia egzekucji z nieruchomości dłużników oraz ustanowienia hipotek przymusowych.

Powodowie w sprawie o sygn. akt: I C 1783/10 wnieśli pozew przeciwko (...) Bankowi S.A. w W. o pozbawienie wykonalności tytułu wykonawczego w postaci bankowego tytułu egzekucyjnego nr (...) z dnia 27 czerwca 2003 roku oraz dalszych tytułów wykonawczych oznaczonych numerami 2, 3, 4 i 5. Wyrokiem z dnia 19 marca 2012 roku Sąd Okręgowy w Białymstoku oddalił powództwo w tym przedmiocie. Wyrok ten został utrzymany w mocy wyrokiem Sądu Apelacyjnego w Białymstoku z dnia 21 listopada 2012 roku.

Uchwałą nadzwyczajnych Walnych Zgromadzeń Spółek: Banku (...) S.A. (...) Banku S.A., zgodnie z art. 492 § 1 pkt 1 k.s.h. nastąpiło połączenie obu Banków poprzez przeniesienie całego majątku (...) Banku S.A. jako spółki przejmowanej na rzecz Banku (...) S.A. jako spółki przejmującej w drodze sukcesji uniwersalnej. Bank (...) S.A. we W. jest zatem następcą prawnym (...) Banku S.A. w W..

W sprawie o sygn. akt: I C 125/16, która toczyła się przed Sądem Okręgowym w Białymstoku, powodowie wnieśli o pozbawienie wykonalności: tytułu wykonawczego w postaci bankowego tytułu egzekucyjnego nr (...) z dnia 27 czerwca 2003 roku, opatrzonego klauzulą wykonalności na mocy postanowienia Sądu Rejonowego w Białymstoku z 18 kwietnia 2013 roku na rzecz następcy prawnego (...) Banku S.A, czyli. pozwanego Banku (...) S.A. we W. (sprawa o sygn. akt: II Co 1997/13), dalszego tytułu wykonawczego oznaczonego numerem 2 w postaci bankowego tytułu egzekucyjnego nr (...) opatrzonego klauzulą wykonalności na mocy postanowienia Sądu Rejonowego w Białymstoku z dnia 28 listopada 2014 roku na rzecz następcy prawnego (...) Bank S.A.- pozwanego Banku (...) S.A. we W. (sprawa o sygn. akt: II Co 3213/14) i tytułu wykonawczego w postaci wyroku Sądu Okręgowego w Białymstoku z dnia 1 czerwca 2004 roku wydanego w sprawie o sygn. akt: I C 1758/03, opatrzonego klauzulą wykonalności na mocy postanowienia Sądu Rejonowego w Białymstoku z dnia 8 sierpnia 2014 roku na rzecz następcy prawnego (...) Bank S.A., a więc pozwanego Banku (...) S.A. we W. (sprawa o sygn. akt: I Co 76/14). Wyrokiem z dnia 10 lipca 2017 roku Sąd Okręgowy w Białymstoku oddalił powództwo w całości.

W tak ustalonym stanie faktycznym powództwo przedmiotowe nie zasługiwało na uwzględnienie.

Zdaniem Sądu Okręgowego powaga rzeczy osądzonej wyroku oddalającego powództwo o pozbawienie wykonalności tytułu wykonawczego wydanego w sprawie o sygn. akt: I C 125/16 wyłącza możliwość ponownego wytoczenia takiego powództwa, jeżeli jego podstawę stanowi zarzut, który był już przytoczony w pozwie we wcześniejszej sprawie. Twierdzenia i zarzuty powodów powinny więc być ocenione jako przejaw obejścia tego przepisu.

Powodowie w sprawie o sygn. akt I C 1783/10 wskazywali, że w chwili wszczęcia egzekucji przeciwko nim roszczenie objęte bankowym tytułem egzekucyjnym było już przedawnione. Natomiast w sprawie o sygn. akt: I C 125/16,

żądając pozbawienia wykonalności tytułów wykonawczych podnosili, że poprzednikowi prawnemu pozwanego nie przysługiwała wierzytelność w kwocie objętej bankowym tytułem egzekucyjnym, albowiem już po jego wystawieniu przez (...) Bank S.A. w W. doszło do zaspokojenia wierzytelności, wobec czego na dzień przejęcia powyższego Banku, tj. 4 stycznia 2013 roku, nie przysługiwała mu ta wierzytelność, a zatem nie mogła ona przejść na rzecz Banku (...) S.A. we W.. Wskazali także wówczas, że dokonali spłaty znacznej części wierzytelności objętych bankowym tytułem egzekucyjnym nr (...), zaś w pozostałej części wierzytelności poprzednika zostały zaspokojone z majątku powodów przewłaszczonego tytułem zabezpieczenia na rzecz Banku, a następnie przez niego zbytego, przy czym wartość rynkowa składników majątku przejętego przez (...) Bank S.A. w W. wynosiła na dzień przewłaszczenia 3.087.196,18 zł. W niniejszej sprawie powodowie opierali się na tożsamej argumentacji.

Zarzut spełnienia świadczenia był podnoszony przez powodów już w sprawie o pozbawienie wykonalności o sygn. akt: I C 125/16. Powództwo to zostało odrzucone z uwagi na powagę rzeczy osądzonej.

Powodowie wskazali przy tym na rozprawie w dniu 14 lutego 2018 roku, że jedynie w części spłacili zobowiązanie, ale ciężko jest im ustalić jaka to jest część. Sąd nie jest w tych warunkach zobowiązany z urzędu podejmować działania zmierzające do ustalenia poziomu zadłużenia powodów. Samo ich twierdzenie, że bankowy tytuł egzekucyjny nie jest poparty wyliczeniami ich zadłużenia, jest niewystarczające. Z akt niniejszej sprawy oraz materiałów załączonych do spraw o sygn. akt: 1783/10 oraz I C 125/16, wynika jakie jest zadłużenie powodów, z jakiego tytułu oraz jakie kwoty wierzyciel zaksięgował w analizowanym przypadku na poczet spłaty długu. Występując z żądaniem ustalenia nieistnienia stosunku prawnego powodowie winni więc wykazać, że uregulowali dług względem poprzednika prawnego pozwanego w takim zakresie, że wierzytelność Bankowi nie przysługuje, ale obowiązkowi temu nie sprostali. Niniejszy proces nie mógł zaś służyć wyłącznie rozliczeniu długu powodów wobec pozwanego.

O kosztach procesu orzeczono na podstawie art. 98 k.p.c. w zw. z § 2 pkt 7 Rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 roku w sprawie opłat za czynności radców prawnych (Dz.U. z 2015 r. poz. 1804).

Apelację od powyższego wyroku złożyła powódka B. S., która zaskarżyła orzeczenie w całości i zarzuciła mu obrazę:

- a) przepisów postępowania w postaci art. 217 § 3 k.p.c. w zw. z art. 227 k.p.c. przez niezasadne oddalenie na rozprawie w dniu 14 lutego 2018 roku wniosków dowodowych powodów, pomimo ich istotności dla sprawy i niewyjaśnienie spornych okoliczności, chociaż istniała obiektywna możliwość przeprowadzenia tychże dowodów bez nadmiernej zwłoki w postępowaniu;
- b) art. 233 § 2 k.p.c. przez obciążenie powodów negatywnymi skutkami procesowymi wynikającymi z nieuzasadnionej odmowy przedłożenia przez pozwanego, znajdującej się w jego posiadaniu, dokumentacji kredytowej dotyczącej zadłużenia powodów będącego przedmiotem postępowania, przeprowadzenie dowodu z którego było niezbędne dla rzetelnego rozstrzygnięcia sprawy;
- c) art. 328 § 2 k.p.c. przez niewskazanie w treści uzasadnienia zaskarżanego wyroku faktów, które Sąd uznał za udowodnione, dowodów, na których się oparł i przyczyn, dla których innym dowodom odmówił wiarygodności i mocy dowodowej oraz niewyjaśnienie podstawy prawnej wyroku i nieprzytoczenie stosownych przepisów, prawa odpowiadających tej podstawie;
- d) art. 299 k.p.c. przez oddalenie wniosku o przesłuchanie powodów w sytuacji, gdy Sąd I Instancji nie wyjaśnił wszystkich okoliczności sprawy, zaś sam dowód z zeznań powodów był istotny dla ich wyjaśnienia.

W oparciu o powyższe zarzuty wniosła na zasadzie art. 380 k.p.c. o skontrolowanie postanowienia Sądu I Instancji wydanego na rozprawie w dniu 14 lutego 2018 roku w przedmiocie oddalenia wniosków dowodowych i przeprowadzenie dowodów wnioskowanych przez strony powodowe. Końcowo domagała się uchylenia w całości zaskarżanego wyroku i przekazania sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi Okręgowemu we Wrocławiu, jako właściwemu z uwagi na przepis art. 30 k.p.c., z pozostawieniem temu Sądowi rozstrzygnięcia o kosztach postępowania odwoławczego.

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje:

Apelacja powódki ad 2 nie zasługuje na uwzględnienie.

Wyprzedzając jej zarzuty, należy wskazać, że powodowie nie powołali się w realiach niniejszej sprawy na okoliczności, które świadczyć mogłyby o istnieniu po ich stronie interesu prawnego w wytoczeniu powództwa o ustalenie. W świetle art. 189 k.p.c., który zaliczyć należy do przepisów prawa materialnego, strona powodowa może bowiem żądać ustalenia przez sąd istnienia lub nieistnienia stosunku prawnego lub prawa, gdy ma w tym interes prawny. Uznaje się, że interes prawny zachodzi wówczas, jeżeli sam skutek, jaki wywoła uprawomocnienie się wyroku ustalającego, zapewni powodowi ochronę jego prawnie chronionych interesów, czyli definitywnie zakończy spór istniejący lub prewencyjnie zapobiegnie powstaniu takiego sporu w przyszłości (wyrok S.N. z dnia 18 czerwca 2009 roku, II CSK 33/09, OSNC 2010, poz. 47). Interes prawny zachodzi zatem wówczas, gdy istnieje niepewność danego prawa lub stosunku prawnego, zarówno z przyczyn faktycznych, jak i prawnych.

Niewątpliwie istotą oczekiwań powodów (powódki ad 2 jako skarżącej) było wyeliminowanie z obrotu tytułów wykonawczych, na podstawie których prowadzona jest wobec nich egzekucja objętych ustaleniem świadczeń. Ewentualne wydanie wyroku ustalającego nie może jednak doprowadzić do skutku oczekiwanego przez powodów. Obejściem przepisów obowiązującego prawa byłoby ponadto dopuszczenie możliwości ustalania wysokości zadłużenia objętego tytułem wykonawczym po prawomocnym oddaleniu służącego temu celowi powództwa opozycyjnego. Podkreślić tutaj trzeba, że interes prawny powodów musi być zgodny z prawem, z zasadami współzycia społecznego oraz z celem, któremu ma służyć art. 189 k.p.c. (por. zapadły w nieco odmiennych okolicznościach wyrok S.N. z dnia 4 lutego 1999 roku, II CKN 804/98, OSNC 1999, nr 10, poz.171 oraz wyrok z dnia 20 grudnia 1979 r., III PR 78/79, OSPiKA z. 11/1980, poz. 196).

Wbrew stanowisku apelującej, nie jest również możliwe uwzględnienie jej powództwa, z uwagi na wiążący charakter ustaleń poczynionych w wymienionych kwestiach przez inne sądy w sprawach o sygn. akt: I C 1783/10 i I C 125/16. W pierwszej z wymienionych spraw Sąd Okręgowy zajmował się nie tylko kwestią przedawnienia wierzycelności Banku, ale również wysokością świadczenia i wpływem na nią wartości przewłaszczonych maszyn (zob. k. 331 akt tej sprawy). W tych warunkach zgodzić się należy ze stanowiskiem Sądu Apelacyjnego w Białymstoku, zajętym w sprawie o sygn. akt: I A Cz 420/17 (stanowiącej fragment procesu o sygn. akt: I C 125/16), że sprawa w tej materii została już prawomocnie osądzona, zaś nadanie klauzuli wykonalności na rzecz następcy prawnego pierwotnego wierzyciela jest jedynie formalnością, sąd w postępowaniu klauzulowym nie bada bowiem zasadności obowiązku świadczenia dłużnika wynikającego z tytułu egzekucyjnego, a ogranicza się jedynie do oceny jego legalności formalnej oraz określenia zakresu podmiotowego i przedmiotowego egzekucji. Opatrzanie klauzulą wykonalności tego samego tytułu egzekucyjnego ale na rzecz innego podmiotu (będącego sukcesorem poprzedniego) nie oznacza przy tym, że obecnie wywiedziona przez nią powództwo dotyczy innych, niż będące przedmiotem poprzedniego postępowania (I C 1783/10) tytułów wykonawczych. Co do zasady, w obu przypadkach chodzi bowiem o ten sam tytuł egzekucyjny (ustawowo określony akt prawny) ustalający po stronie powodów istnienie normy indywidualno-konkretnej o charakterze nakazującym, a klauzula wykonalności stanowi jedynie warunek formalny do rozpoczęcia (kontynuowania) egzekucji w oparciu o ten właśnie tytuł.

Pomimo odmiennego przedmiotu żądania, w niniejszej sprawie Sądy obu instancji były więc związane wcześniejszą oceną kwestii prejudycjalnych rzutujących na treść rozstrzygnięcia w niniejszej sprawie. W tej materii zgodzić się należy z poglądem, że „co do zasady mocą wiążącą i powagą rzeczy osądzonej objęta jest jedynie sentencja wyroku, a nie jej uzasadnienie (art. 366 k.p.c.). Jednakże powaga rzeczy osądzonej rozciąga się również na motywy wyroku w takich granicach, w jakich stanowią one konieczne uzupełnienie rozstrzygnięcia, niezbędne do określenia jego zakresu. Oznacza to, że w sytuacji, gdy zachodzi związanie prawomocnym orzeczeniem sądu i ustaleniami faktycznymi, które legły u jego podstaw, niedopuszczalne jest w innej sprawie o innym przedmiocie dokonywanie ustaleń i ocen prawnych sprzecznych z prawomocnie osądzoną sprawą. Rozstrzygnięcie zawarte w prawomocnym orzeczeniu stwarza stan prawny taki, jaki z niego wynika. Sądy rozpoznające między tymi samymi stronami inny spór muszą przyjmować, że dana kwestia prawna kształtuje się tak, jak przyjęto w prawomocnym, wcześniejszym wyroku” (cyt. za postanowieniem

S.N. z dnia 18 kwietnia 2018 roku, V CSK 572/17, Legalis nr 1766200, zob. także orzeczenia S.N. przywołane w uzasadnieniu tego postanowienia).

W orzecznictwie akcentuje się oczywiście niezgodę na rozszerzającą interpretację mocy wiążącej wyroku, która w istocie ogranicza kognicję innych sądów rozpoznających podobne sprawy, ale nie kwestionuje się faktu, że nie jest właściwa sytuacja, w której analogiczne stany faktyczne zostają odmiennie ocenione przez różne sądy. Przeciwdziałanie takim zagrożeniom nakłada na sąd rozpoznający sprawę później obowiązek szczególnie wnikliwego i rozważnego osądu, uwzględniającego także argumenty, które prowadziły do odmiennych wniosków oraz wyjaśnienia przyczyn odmiennej oceny. „Już sama możliwość związania sądu innym rozstrzygnięciem jest ograniczeniem niezawisłości sędziowskiej i odstępianiem od podstawowych zasad obowiązujących w postępowaniu cywilnym - swobodnej oceny dowodów i bezpośredniości. Ograniczanie kompetencji jurysdykcyjnej sądu stanowi większe zagrożenie dla powagi wymiaru sprawiedliwości, niż niepożądana, lecz dopuszczalna rozbieżność ocen pomiędzy sądami” (por. postanowienie S.N. z dnia 15 stycznia 2015 roku, IV CSK 181/14, Legalis nr 1180601).

W niniejszej sprawie, pomimo odmiennego niż w poprzednim procesie jego przedmiotu (tam pozbawienie wykonalności, tutaj ustalenie), nie zmieniła się treść i kontekst twierdzeń powodów. Tak jak we wcześniejszych postępowaniach wskazują oni na domniemane zaspokojenie wierzyciela, które miałyby nastąpić w drodze przejścia przedmiotów przewłaszczonych na rzecz Banku i dobrowolnej spłaty zadłużenia. Na te okoliczności nie przedstawiają jednak ciągle żadnych dowodów, chociaż można oczekiwać, że takowe powinni posiadać, skoro mieli regulować swoje zadłużenie na rzecz pozwanego lub jego poprzednika prawnego. Jest to o tyle istotne, ponieważ apelująca zaciągała wszystkie przedmiotowe kredyty jako przedsiębiorca zobowiązany do posiadania określonej przepisami dokumentacji księgowej, a jej staranność w tej materii jest oceniana surowiej, niż przeciętnej osoby fizycznej (zob. art. 355 § 2 k.c.). Z twierdzeń powodów nie wynika jednak nawet konkretna wysokość ich wpłat i zakres zaspokojenia wierzyciela, które podlegałyby dalszemu dowodzeniu w tym procesie i mogłyby zostać porównane z dokumentacją przedstawioną przez pozwanego w sprawach klauzulowych i wcześniejszych postępowaniach opozycyjnych. Powodowie (skarżąca powódka ad 2) żądając więc przedstawienia przez pozwanego wszelkiej posiadanej dokumentacji dotyczącej ich zadłużenia, a następnie dopuszczenia dowodu z opinii biegłego, w istocie dopiero poszukują dowodów na potwierdzenie własnego stanowiska. W tych warunkach oddalenie ich wniosków dowodowych przez Sąd Okręgowy należy uznać za uzasadnione, zaś postawione w tej materii zarzuty naruszenia prawa materialnego są nietrafione.

Odnosząc się końcowo do zarzutu naruszenia art. 328 § 2 k.p.c. Sąd Apelacyjny zauważa, że może on zostać postawiony skutecznie wówczas, gdy braki uzasadnienia zaskarżonego wyroku są na tyle istotne, że nie pozwalają sądowi odwoławczemu prześledzić toku rozumowania sądu pierwszej instancji, przez co zaskarżone orzeczenie nie poddaje się kontroli instancyjnej. Taka sytuacja z pewnością w niniejszej sprawie nie zachodzi. Sąd Okręgowy powołał się bowiem na określoną przesłankę hamującą roszczenie powodów i znoszącą potrzebę prowadzenia dalszego postępowania dowodowego. Stanowisko to zostało zresztą co do zasady podzielone przez Sąd Apelacyjny a niniejsze rozważania stanowią jedynie uzupełnienie argumentacji Sądu Okręgowego, także (iura novit curia) na podstawie przepisu prawa materialnego w niej pominiętego (art. 189 k.p.c.).

Mając na uwadze powyższe, apelacja powódki ad 2 podlegała oddaleniu na zasadzie art. 385 k.p.c. O kosztach procesu odwoławczego orzeczono na mocy art. 98 k.p.c. w zw. z art. 108 § 1 k.p.c.

(...)